

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Ahmet Demirel, *İkinci Grup'un Kurucularından Selâhattin Köseoğlu'nun Milli Mücadele Hatıraları*,

İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, 9789750522345, 440 s.

Aytül Develi*

Tanzimat'tan önce kaleme alınmış olan şura tezkireleri, menakıpname, siyer, fetihname, sefaretname gibi eserler bilinen anlamıyla birer hatırat olmasalar da bu türe özgü özellikler taşırlar. Ancak gerçek manada hatıra yazma geleneği, Tanzimat döneminde, bazı devlet adamlarının batıdaki meslektaşlarına özenmesi ile başlamış ve giderek günümüze kadar gelmiştir. Hatıratların, yazarının dönemin görgü şahidi olması bakımından tarihçiler açısından önemi büyüktür. Bu eserlere 1918-1922 arasını kapsayan Milli Mücadele yıllarını anlatan hatıratları örnek verebiliriz. Mondros Mütarekesi'ni ve Milli mücadele yıllarını ayrıntılı bir şekilde anlayabilmemiz için o dönemi anlatan hatıratlar büyük bir açığı kapatıyor. Anılan dönemin kahramanlarının hatıratları gecikmeli olsa da yayınlanmaya devam ediyor. Bunlardan birisi de Birinci Meclis'te *İkinci Grup'un Kurucularından Selâhattin Köseoğlu'nun Milli Mücadele Hatıraları* adlı eserdir.

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul/Türkiye, develiyatul@gmail.com, orcid.org/0000-0003-4530-9610

Ahmet Demirel tarafından yayıma hazırlanan Salâhaddin Köseoğlu'nun hatıraları, Milli Mücadele yıllarına, bu dönemde yürütülen diplomasiye ve Birinci Meclis'in kuruluşuna ışık tutuyor. Bu hatıralar, İkinci Grup'un ortaya çıkışı, bazı Milli Mücadele kahramanlarının Mustafa Kemal'e neden muhalif oldukları ve İkinci Grup'un bugüne kadar bilinmeyen tüzüğü gibi önemli noktaları da aydınlığa kavuşturması bakımından önemli bir kaynaktır.

Elimizdeki eser, Köseoğlu'nun torunu Ahmet Selâhaddin Kalın'ın dedesi hakkındaki hatıralarını anlattığı kısa bir bölüm ile başlıyor. Kalın, bu bölümde Taha Akyol'un aracılığı ile Ahmet Demirel'e nasıl ulaştığından da bahsetmiştir. Kitap, "Salâhaddin Köseoğlu'nun Hayatı ve Mücadelesi" ile "Milli Mücadele Hatıraları" adlı iki ana bölümden oluşmaktadır. Milli Mücadele Hatıraları adlı bölüm de kendi içinde dört kısma ayrılmıştır. Bu kısımlar; 1919 Sivas Kongresi ve Netayici (Sonuçları), Maraş ve Antep Harekâtı ve Kolordu Mıntıkasındaki İsyân ve Tedip Harekâtları, Birinci Meclis, Mesuliyet Dergisinde Yayımlanan "*Birinci Büyük Millet Meclisi'nde İkinci Grup*" Başlıklı Yazı Dizisi başlığını taşımaktadır. Ayrıca kitabın sonunda Belgeler ve Albüm bölümüne de yer verilmiştir.

Yazar, kitabın girişi mahiyetindeki "Salâhaddin Köseoğlu'nun Hayatı ve Mücadelesi" kısmını oldukça geniş tutmuştur. 1880 doğumlu olan Salâhaddin Köseoğlu Harp Akademisi'ni bitirdikten sonra çeşitli yerlerde subay olarak görev yapmış, 1912'de Çatalca Ordusu'na katılmış ve 3. Kolordu'nun Kurmay Başkan Yardımcılığı görevine getirilmiştir. Birinci Çatalca Muharebesinde yaralanmış ve sağ kolundan sakat kalmış olan Köseoğlu'nun lakabı Çolak Salâhaddin'dir. Çeşitli cephelerde komutanlık vazifesini yerine getiren Köseoğlu, Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra sırasıyla Menzil Genel Müfettişliği, Harbiye Dairesi Başkanlığı ve son olarak da 1919'da Sivas'taki Üçüncü Kolordu Komutanlığı'na getirilmiştir. Mersin milletvekili olarak Birinci Meclis'e girmiş olan Çolak Salâhaddin'nin milletvekilliği bu meclisin kapatılmasıyla son bulmuştur. Tekrar askerliğe dönmeyen Köseoğlu Osmanlı miralayı rütbesiyle emekli olmuştur.

Salâhaddin Köseoğlu, Mustafa Kemal'e muhalifliği ile tanınmıştır. Aslında ikisinin de milli mücadele konusundaki düşünce ve duygularının aynı olmasına rağmen, zamanla iç politika ve rejimin bazı uygulamaları konusunda fikir ayrılığına düşmüş olduklarını görüyoruz. Birinci Meclis açıldıktan sonra Mustafa Kemal muhalif vekillere karşı Birinci grubu kurmuş ve akabinde rejimin temelleri atılmıştır. Ancak Meclisteki bazı uygulamalar Salâhaddin Köseoğlu ve bazı arkadaşlarını rahatsız eder ve onlar da İkinci Grup'u kurarlar. Anlaşmazlık konularından biri Mustafa Kemal'in şahsında hem yasama hem de yürütmenin toplan-

ması ve sadece onun aday gösterdiği kişilerin vekil seçilebilmesi idi. İkinci Grup üyeleri ‘Otokrat şef usûlü bir idareye’ karşıydılar. Ayrıca Başkumandanlık Kanunu, İstiklâl Mahkemeleri’nin kapsamının genişletilmesi, temel hak ve özgürlükler gibi bazı konularda da anlaşıyorlardı. Heyet-i Vekile Reisi Rauf Orbay İkinci Grup hakkında şöyle söyler:

‘Muhaliflerin başında görülen Hüseyin Avni, Çolak Salâhattin ve onlara iltihak eden Kara Vasıf beyler, benim de Mustafa Kemal Paşa’nın da arkadaşlarımızdı. Bunların başlıca muhalefetleri ‘ devlet ve hükümet işlerinin meclis murakabesinden sıyrılarak tek elden yürütülmeye doğru gittiği’ kanaatlerinden doğup bunu önlemeye matuf görünüyordu. Bu noktada pek hassas olduklarının belirterek, bilhassa Mustafa Kemal Paşa’nın hem meclis, hem hükümet başkanı ve aynı zamanda başkumandan olarak bütün yetkileri elinde toplamış olmasından endişe ettiklerini gizlemiyorlardı’ (s. 40)

Kâzım Karabekir’in liderliğinde kurulan Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası içinde yer almış olan Salâhattin Köseoğlu, partinin İstanbul ayağında çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Doğu’da patlak veren Şeyh Sait Ayaklanmasını fırsata dönüştüren hükümet Takrir-i Sükûn Kanunu çıkararak kendisine muhalif olan gazeteleri kapatıp gazetecileri tutuklamış, İstiklal Mahkemeleri’nde yargılamıştır. Bu süreçte Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası da kapatılıp, Türkiye’de tek partili dönem başlamıştır. Salâhattin Köseoğlu fırkanın kapatılmasından sonra siyasetten ayrılmıştır.

1926 Haziran’ında İzmir’de Mustafa Kemal’e bir suikast planı ortaya çıkarılır. Bunun sorumluları hemen yakalanır. Ancak bu suikast girişimi de dönemin hükümeti tarafından siyasi amaçlar doğrultusunda kullanılır. Muhalif olarak bilinenler ve potansiyel muhalifler tutuklanmaya başlar. Tutuklananlar arasında Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Salâhattin Köseoğlu ve Kara Vasıf gibi Milli Mücadele’de Mustafa Kemal ile birlikte çalışmış, dava arkadaşlığı yapmış ünlü komutanlar da vardır. İçinde Salâhattin Köseoğlu’nun da bulunduğu eski İttihatçılardan ve İkinci Grup üyelerinden oluşan yirmi altı sanık uzun bir sorgulamanın ardından İzmir Suikastı davasından beraat eder; ancak Köseoğlu, hayatının sonuna kadar polis takibinden kurtulamaz.

Eserde İkinci Grup’un kurulmasına giden yol, gaye ve maksadı, programı ve üyeleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmış; Salâhattin Köseoğlu’nun hazırladığı “Birinci Büyük Millet Meclisinde ikinci Grup” başlıklı uzun yazı dizisinin daha önce yayınlanmış olan ilk iki bölümü ile birlikte hiç yayınlanmamış olan son üç bölümü de burada yayımlanmıştır.

şark cephesi kumandanı Kâzım Karabekir Paşa 1959-60 yılında yayınlanan *İstiklal Harbimiz* adlı kitabında, Milli Mücadele yıllarının daha iyi anlaşılabilmesi için dönemin komutanlarının hatıralarının yayınlanmasının önemine işaret etmiş ve bu konuda tek eksiklerinin Salâhattin Köseoğlu'nun hatıraları olduğunu belirtmiştir. Milli Mücadele ve inkılap tarihini mukayeseli okumak, dönemi daha iyi anlamak ve bugünkü olaylara geniş açıdan bakabilmek bakımından önemlidir. Onun için *Nutuk* ile beraber Salâhattin Köseoğlu, Kâzım Karabekir, İnönü, Ali Fuat Cebesoy gibi Milli Mücadele yıllarında kritik noktalarda komutanlık yapmış kimselerin hatıratları tarih camiası açısından önemli kaynaklardır.

İkinci Grup'un Kurucularından Salâhattin Köseoğlu'nun Hatıraları isimli eser, bu alandaki eksik kalmış bir parçayı tamamlamış olmaktadır.